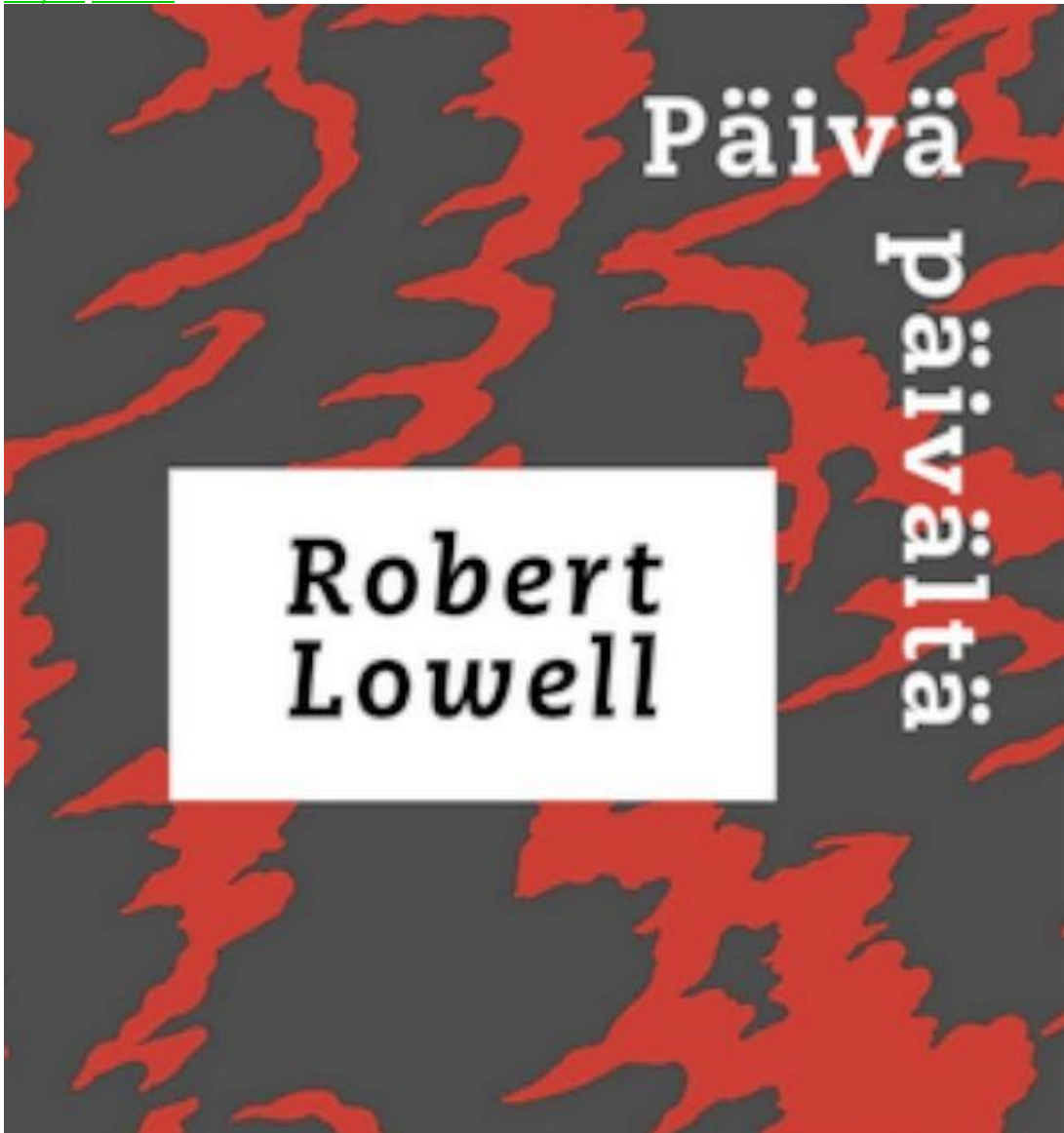

Robert Lowell: Päivä päivältä ja muita runoja

[AM/30 ADMIN](#)

Miksei sanoa sitä, mitä tapahtui? – SAARA LAAKSO (8.4.2020)

Pitäisikö tämä nimi tietää, mietin silmäillessäni **Robert Lowellin** *Päivä päivältä ja muita runoja* – valikoiman tukevaa kantta. **Kimmo Rantilan** käännösvalikoima on ensimmäinen suomeksi Lowellin tuotantoa esittelevä teos. Monelta suomalaiselta tämä nimi onkin jäänyt kuulematta. Se on erikoista. Robert Lowell on tunnustuksellisen runouden uranuurtaja ja elinaikanaan kuuluisimpia yhdysvaltalaisia runoilijoita.

Rantilan suomennosvalikoima sisältää poimintoja Lowellin teoksista 50-luvulta 70-luvun lopun viimeisiin runoihin asti. **Anna Hollstenin** alkusanat, kirjan lopussa oleva selitysosa ja suomentajan jälkisanat tarjoavat lukuapua Lowellin runoihin sekä kiinnostavia näkökulmia omaelämäkerralliseen kirjoittamiseen

ja kirjallisuuteen. Lowell tuntuu ajankohtaiselta esimerkiksi lavarunokulttuuria ajatellen. Hän oli pidetty esiintyjä, joka alusti omaelämäkerrallisia runojaan itseironisilla selostuksilla, Rönttilä kertoo.

Lowellin yksityiselämää ja työskentelyä varjosti kaksisuuntainen mielialahäiriö. Sairauden vaiheet näkyvät myös tämän valikoiman runoissa. Perhe, mielenterveys ja naissuhteet ovat runojen temaattisessa keskiössä. Lowellille eletty elämä oli luovaa käyttövoimaa. Hän lainasi runoissaan jopa vaimojensa kirjeitä, mikä herätti ymmärrettävää paheksuntaa aikalaisissa. Vaikka omaelämäkerralliset ainekset ovat runoissa keskeisiä, Lowell yhdistelee niitä vapaasti sepittämiinsä yksityiskohtiin. Hän pyrki uuttamaan muistetusta jotakin kuviteltua ja taiteellisesti kestäväää. Kirjoittamistaan hän avaa kiinnostavasti *Epilogi* -runossa, joka alkaa näin:

Nuo siunatut rakenteet, juoni ja riimi,
miksei niistä ole apua nyt,
kun haluan saada aikaan
jotakin kuviteltua, en muisteltua?
Kuulen oman ääneni kohinan:
maalarin näkemys ei ole linssi
se vapisee hyväilläkseen valoa.
Mutta joskus kaikki, mitä kirjoitan
silmäni kuluneella taidolla
vaikuttaa pikakuvalta
shokeeraava, äkkinäinen, räikeä, ryhmitelty
kohotettu elämästä
ja silti tosiasioiden halvauttama.
Kaikki on yhdistynyt väärin.
Ja silti: miksei sanoa sitä, mitä tapahtui?
Rukoile sitä tarkkuuden suloutta,
jonka Vermeer antoi auringon valaisulle.

Lowell tunnistaa kirjallisen ideaalinsa hollantilaiseen taidemaalari Vermeerin tarkkuudesta. Valikoimaa lukiessa tarkkuuden sulous on ilmeinen, monet Lowelin runot pyrkivät tuottamaan illuusioita havaintojen ja mieleenjuohtumien virrasta, elävästä kokemuksesta. Epävarmuus ja ehkä myös omaelämäkerrallisen lähtökohdan haasteet tulevat *Epilogissa* hyvin esiin: Joskus kaikki kirjoitettu on poseeraavaa ja asetelmallista, kuten harrastajavalokuvaajan nappaamassa otoksessa. Tosiasiat halvauttavat tekstin, vaikka ovat myös sen lähtökohta.

Lowellin runot ovat pääsääntöisesti vapaamittaisia, säkeisiin jaettuina, pitkiä ja kertovia. Osa niistä tuntuu tuokiokuvilta, kuin kirjoittaja olisi vanginnut prisman kaltaisen hetken, joka heijastaa useita merkityksiä. Tällaiseksi luen kuuluisan *Haisunäädän hetki* -runon. Monet runoista muistuttavat kirjeitä tai puheenvuoroja jollekin runoilijan läheiselle.

Valikoima on kertovuudestaan huolimatta hidasta ja työlästäkin luettavaa. Lowellin rikkaissa kielikuvissa on lukijalle pureskeltavaa. Lisäksi runot ovat vahvasti kiinni aikakautensa ilmiöissä, ihmisissä ja yksityiskohdissa. Kuvastossa vilahtelevat gabardiinismokit, norsunluiset laskutikut ja klipperilaivat saavat runot paikoin tuntumaan mustavalkokuvilta. Vaikka lukija ymmärtäisi mistä Lowell osapuilleen puhuu, paljon merkitysvivahteita jää ehkä tunnistamatta. Runoissa viitataan ahkerasti myös historiallisiin tapahtumiin, kirjallisuuteen ja maalaustaiteeseen. Itse käännyin teoksen selitysosien puoleen tämän tästä.

Kolmekymppisen naislukijan näkökulmasta pistävän maskuliinista miespuhujaa on välillä vaikea kuunnella. Runoissa nainen on usein kuin vieras laji, tavoittamaton ja kesytön saaliseläin. Kolmannesta vaimostaan Lowell puhuu lempinimillä Delfiini ja Merenneito. *Merenneito ilmestyy* -runon dialogi kuulostaa fantasiaa, jossa nainen täyttää odotukset olemalla samanaikaisesti eläin ja vapahtaja:

Merenneito, miksi olet toista lajia?

”Koska sinä, minä, jokainen on ainutlaatuinen.”

Saako joku sinut joskus tekemään jotakin?

”Tee tämä, tee tuo, älä tee mitään; et ole kahleissa.

Olen nainen tai olen delfiini

ainoa eläin, jota ihminen todella rakastaa

suihkutan kasvoillesi ilon kirvelevät vedet –

myrskysään kala, joka viiltää verkkosi ja kahleesi.”

Lowellille suhteista vaikein oli kuitenkin suhde äitiin. Sitä hän käy erityisen koskettavasti läpi *Ei-toivottu* runossaan, joka nimensä mukaisesti käsittelee kokemusta ei toivottuna lapsena kasvamisesta. Runo tekee osaltaan myös ymmärrettäväksi sitä, millaiseksi Lowellin suhde naisiin muodostui.

Yläluokkaiseen sukuun syntynyt Robert Lowell kirjoitti ensimmäiset kokoelmansa jo 40-luvulla, mutta kaksi ensimmäistä olivat mitallisia. Omakohtainen ja vapaamittainen *Life Studies* -kokoelma (Elämäntutkielmia) muodostui vaikutuksiltaan Lowellin tärkeimmäksi teokseksi. Sen vastaanottoon liittyy myös kirjallisuushistoriallinen teko: Teosarviossaan kriitikko M. L. Rosenthal tuli muotoilleeksi tunnustuksellinen runouden käsitteen (confessional poetry). Laajan kirjallisen tuotannon lisäksi Lowell opetti kirjoittamista yliopistoissa. Muun muassa Sylvia Plath ja Anne Sexton olivat hänen oppilaitaan ja seuraajiaan.

Räntilän suomennosvalikoima on oivallinen johdatus tärkeän yhdysvaltalaisrunoilijan poetiikkaan. Lowellin runot ovat esimerkki kunnianhimosta ja taiteellisista ansioista, joita ei aina nähdä tunnustuksellisen runouden piirteinä.

Robert Lowell: *Päivä päivältä ja muita runoja.* Valikoinut ja suomentanut Kimmo Räntilä, Kustannusliike Parkko. 204 s.

Saara Laakso kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta ja työskentelee Vantaan Sanataidekoulussa